

місто. У цьому відношенні вирішальними стали концепції генплану 1965 р., реалізація яких надала периферійним частинам міста образу «типового» соціалістичного міста. Новим генпланом був взятий курс на перетворення Чернівців на великий індустріальний центр Буковини, що зумовило у ньому концентрацію багатьох підприємств, а відтак зумовило швидкий приріст населення, що, своєю чергою, призвело до збільшення обсягів житлового будівництва, яке розгорнулося на околицях міста. Чернівці охопило щільне кільце спальних районів.

6. Здобуття Україною незалежності призвело до зміни економічних реалій, що зумовило необхідність перегляду позицій діючого генплану. Новий генплан 1993 р. враховує історичні та регіональні особливості розвитку міста. Важливим його положенням став курс на охорону історичної спадщини.

1. Чернівці: місто на межі тисячоліть. – Чернівці: Золоті литаври, 2005. – 7 с. 2. Дорошенко Д.І. Нарис історії України. – Львів: Світ, 1991. – С. 525–526; 3. Кайндль Р.Ф. Історія Чернівців. – Чернівці: КП вид-во “Золоті литаври”, 2005 – Репринтне видання. – 60 с. 4. Там само, 75 с. 5. Коротун І. Етапи розвитку та забудови міста Чернівці. Формування історико-культурної заповідної території // Архітектурна спадщини Чернівців Австрійської доби: Матеріали міжнар. наук. конф. / Упор. П. Рихло. – Чернівці: КП вид-во “Золоті литаври”, 2003. – С. 9–17. 6. Там само; 7. Колосок Б. Містобудівна спадщина Чернівців // Архітектурна спадщини Чернівців Австрійської доби: Матеріали міжнар. наук. конф. / Упор. П. Рихло. – Чернівці: КП вид-во “Золоті литаври”, 2003. – С. 18–26. 8. Кайндль Р.Ф. Історія Чернівців. ...С. 212. 9. Кайндль Р.Ф. Історія Чернівців. – С. 154. 10. Чеховський І. Чернівці – ковчег під вітрилами толерантності: Історичні студії багатого культурного етнорелігійного феномену в центрі Європи. – Чернівці: Рута, 2004. – 76 с. 12. Архитектура Украины на современном этапе / В.П. Дахно, В.И. Ежов, С.К. Килессо и др. – К.: Будівельник, 1984. – 7 с. 13. Хохол Ю.Ф., Ковальов Ю.С. Чернівці: Історико-архітектурний нарис. – К.: Будівельник, 1966. – 69 с.

УДК 711

Б.С. Посацький, І.Я. Черняк

Національний університет “Львівська політехніка”,
кафедра містобудування

УРБАНІСТИЧНА КОНЦЕПЦІЯ ТУРИСТИЧНОГО ВИКОРИСТАННЯ КОМПЛЕКСУ ПАМ’ЯТОК АРХЕОЛОГІЇ “СТІЛЬСЬКЕ”

© Посацький Б.С., Черняк І.Я., 2007

Пам’ятки археології в Україні дуже обмежено використовуються як об’єкти туризму з причини відсутності інфраструктури обслуговування. Урбаністична концепція має на меті визначити напрямки господарського освоєння території в оточенні пам’яток археології для їх туристичного використання.

Постановка проблеми. Напрямки і шляхи урбаністичного планування освоєння території в оточенні пам’яток археології з метою їх туристичного використання.

Мета статті. Метою дослідження є визначення складових урбаністичної концепції освоєння території з метою туристичного використання пам’яток археології “Стільське” у Львівській області.

Основна частина. Пам’ятки археології належать до численних і одночасно маловідомих видів культурної спадщини України. На території Львівської області їх налічується 488, однак

тільки декілька об'єктів епізодично демонструються туристам (рис. 1). Однією з причин такої ситуації є відсутність відповідної туристичної інфраструктури на території та в оточенні об'єктів археології і тому відвідання туристами часто спричиняє пошкодження культурного шару, порушення режиму охоронних територій тощо.

Рис. 1. Схема туристичних маршрутів Львівщини, розроблена Управлінням культури і туризму ЛОДА у 2005 р.

Оскільки пам'ятки археології є невід'ємною складовою певних територій, то їх ділянки та оточення вимагають науково обґрунтованого визначення ресурсів, засобів та способів господарського освоєння таких територій та пристосування їх до умов туристичного використання, що може бути зроблено методами урбаністичного планування і проектування.

До основних урбаністичних аспектів освоєння пам'яток археології належать:

- залучення до сучасної життєдіяльності великої кількості археологічних пам'яток;
- просторове формування соціо-духовного середовища, що асоціюється з історією України, національною культурою та її потенціалом як частини загальної культури людства;
- узгодження в руслі сучасних урбаністичних процесів суперечливих питань розвитку розселення та інфраструктури, дотримання екологічних і природоохоронних вимог та обмежень;
- стимулювання розвитку територій, підвищення їх соціально-функціонального статусу шляхом пов'язання інтересів населення, органів самоврядування, підприємців та вимог обслуговування туристичного руху;

- просторове формування туристичної інфраструктури з дотриманням європейських стандартів послуг;
- опрацювання моделей просторового розвитку територій на основі поєднання множини інтересів різних суб'єктів господарювання.

Основним об'єктом при визначенні урбаністичних аспектів туристичного використання пам'яток археології може вважатися складна урбаністична структура, що складається з локальної системи розселення (макрорівень), комплексу пам'яток (мезорівень), окремої пам'ятки (мікрорівень).

З відомих в урбаністичній теорії та практиці ситуацій введення пам'яток археології до сучасних містобудівних структур з метою туристичного використання можна виділити такі:

- підпорядкування соціально-економічного розвитку територій пам'яток археології вимогам охорони природи і туристичного показу з пізнавальною та просвітницькою метою шляхом облаштування визначених трас туристичних маршрутів. Позитивною тут є концентрація ресурсів і засобів, що обумовлює порівняно короткий термін облаштування території. До недоліків належить “вузькосмуговий” характер освоєння території, деяку її ізоляцію від соціальних та економічних проблем сусідніх територій;
- адаптація територій і ділянок туристичних маршрутів до сформованих соціально-економічних умов навколишньої території (структур управління, способів ведення господарства, інерційних соціальних процесів). Позитивною тут є мінімальна конфліктність “пропонованого” та “існуючого”, що не порушує життєдіяльності території загалом. До недоліків належать: сповільнені темпи освоєння території, нечіткість просторових і часових меж формування маршрутів, небезпека “вічного довгобуду”;
- перебудова на окресленій території існуючих соціально-економічних відносин і способів господарювання шляхом дотримання природоохоронних вимог і максимального виявлення та використання історико-культурного потенціалу пам'яток археології. Позитивним тут є збалансованість розвитку територій туристичних маршрутів з іншими ланками територіального господарського комплексу, прискорення соціально-економічного розвитку, зацікавленість органів самоврядування і населення у розвитку туризму. До недоліків належать великі труднощі зміни менталітету органів управління та населення, створення адекватного до вимог збалансованого розвитку соціально-економічного механізму.

Однак саме втілення в життя постулатів перебудови існуючих соціально-економічних відносин з використанням історико-культурного потенціалу території дає змогу досягти соціально-економічного та загальнокультурного ефекту, підняти територію на вищий щабель розвитку.

На думку авторів статті, ґрунтуючись на таких передумовах, можна сформулювати раціональну урбаністичну концепцію туристичного використання пам'яток археології у Львівській області. Основні положення концепції були викладені авторами у формі проектної пропозиції на прикладі археологічного комплексу Миколаїв – Стільське у Миколаївському районі Львівської області (рис. 2).

Комплекс пам'яток являє собою своєрідну “археологічну агломерацію” в околицях Миколаєва, де біля сіл Стільське, Ілів та Дуброва збереглися численні археологічні пам'ятки VIII – початку XI ст., у центрі якої знаходиться величезне Стільське городище.

У результаті археологічних досліджень Верхньодністрянської експедиції НАН України (керівник О. Корчинський) у 1980-х роках встановлено, що городище і його довкілля є рештками „найбільшого у ранньосередньовічній Європі мегаполісу, який належав давньому українському населенню, відомому за писемними джерелами як хорвати” [1].

Ранньосередньовічне Стільське городище разом з прилеглими до нього археологічним пам'ятками того ж періоду (городища, оселення, цвинтарі, язичеські і християнські культові місця) охоплює територію близько 100 кв. км [2]. Сьогодні на цій території знаходяться автошляхи різних категорій, поселення різної величини, орні землі, луки, пасовища, ліси, кар'єри добування каменю тощо.

Ще десятиліття тому звертали увагу, що унікальне Стільське городище може стати об'єктом “пізнавального та конгресового наукового туризму” [3].

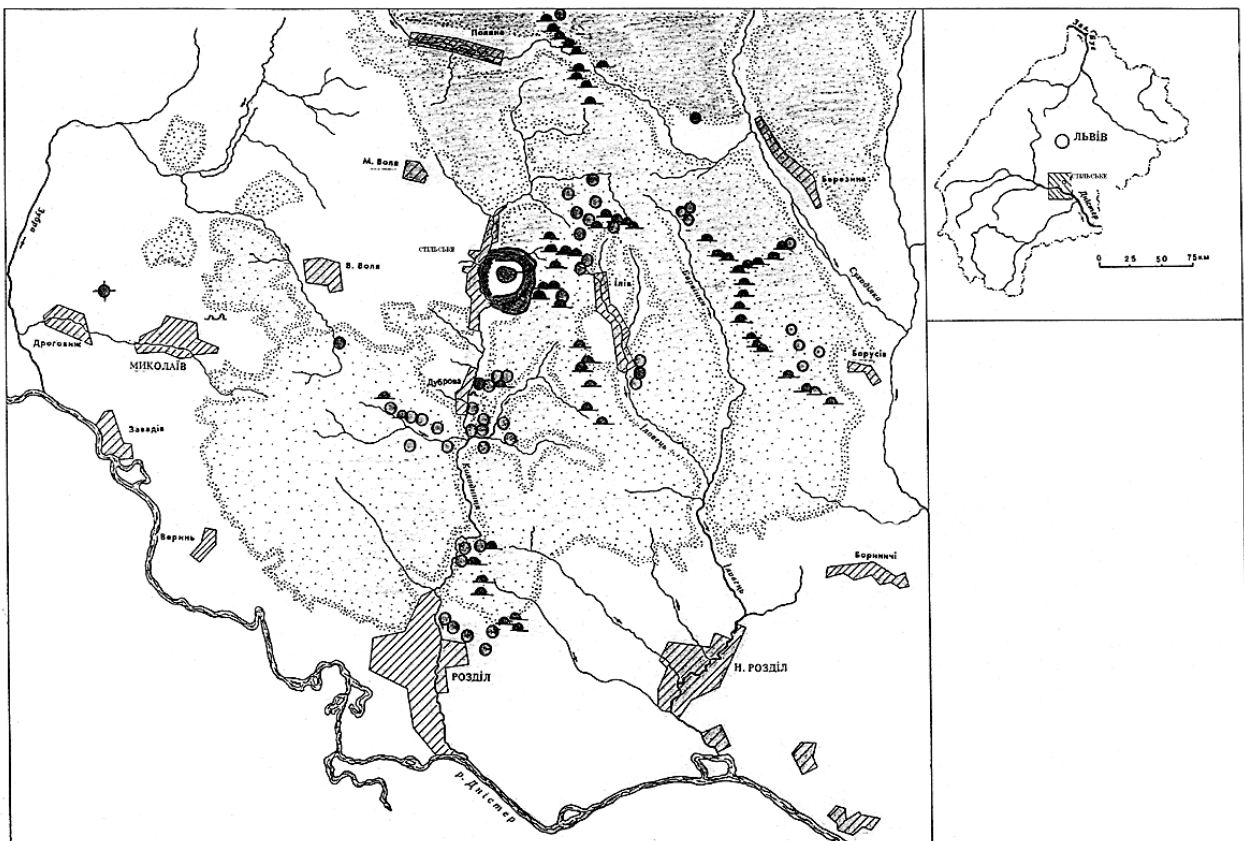

Рис. 2. Ситуаційна схема Стільського археологічного комплексу

У безпосередній близькості до Стільського городища прокладено траси пішохідних туристичних маршрутів національного значення (№ 1), регіонального значення (№ 12, 19) та велосипедних маршрутів регіонального значення (№ 15, 16) [4].

Археологічна агломерація-комплекс Стільське безпосередньо прилягає до автошляху міжнародного значення Київ – Львів – Чоп біля Миколаєва і сполучається з ним шляхом місцевого значення Миколаїв – Розділ, який сполучає між собою села Стільське, Ілів, Дуброву. Історично обумовлена взаємозв'язаність цих поселень, їх органічна єдність з природним довкіллям та потреби соціально-економічного розвитку території обумовили основні складові урбаністичної концепції формування туристичної інфраструктури на базі Стільської археологічної агломерації (рис. 3).

До них належать: а) вивчення характерних ознак території (ландшафтно-історичного середовища, локальної системи розселення, соціально-економічного потенціалу) з погляду урбаністичної організації туризму; б) складення пропозицій щодо формування урбаністичного каркаса території відповідно до потреб туристичного обслуговування.

Урбаністичний каркас території у цьому випадку можна розглядати у двох підсистемах: народногосподарській та рекреаційній. Народногосподарська підсистема охоплює вже освоєні виробничою діяльністю території і ділянки (сільське господарство, промисловість, транспорт, поселення). Рекреаційна підсистема містить об'єкти туризму і охоплює територію 60–100-хвилинної доступності від вузлів урбаністичної системи (поселень, транспортних вузлів тощо).

Комплекс урбаністичних заходів щодо розвитку підсистеми рекреації і туризму передбачає (поза економічними аспектами):

- визначення номенклатури об'єктів туристичного показу;
- визначення мережі туристичних маршрутів різної протяжності та тривалості;
- перетворення розпланувальної структури поселень (переважно сільських) відповідно до потреб обслуговування рекреації та туризму;
- формування мережі об'єктів обслуговування рекреації та туризму поза межами поселень;
- забезпечення комплексу природоохоронних заходів [5].

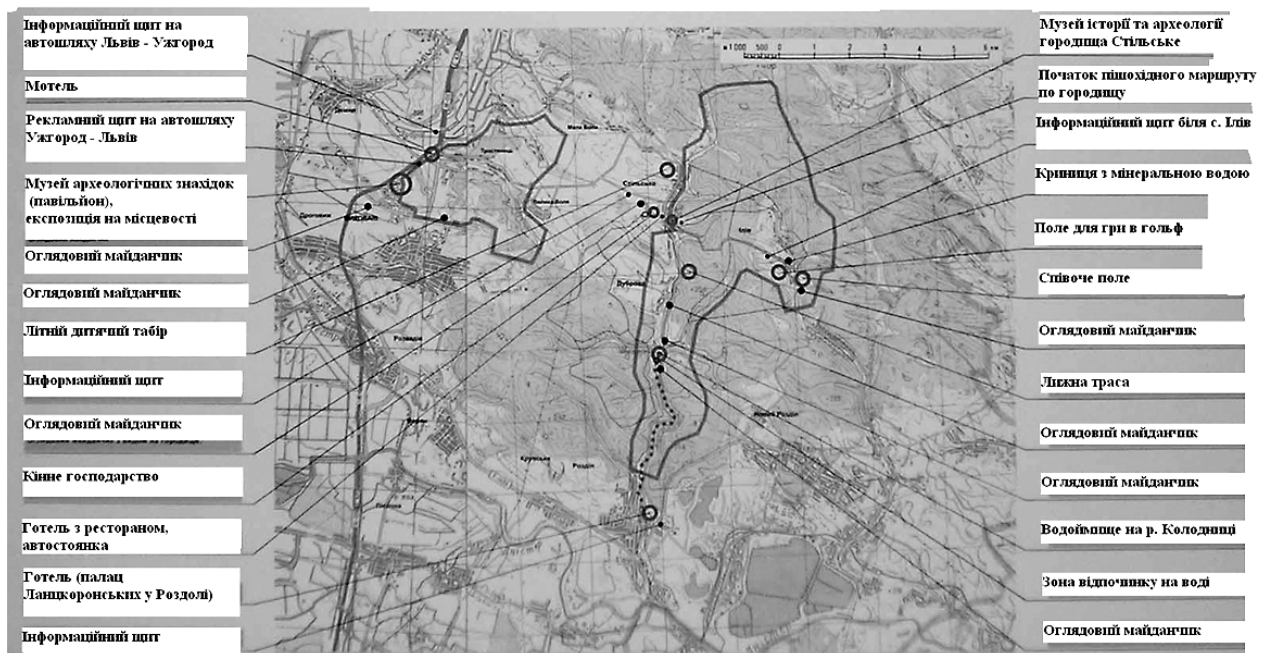

Рис. 3. Схема розташування об'єктів туристичної інфраструктури.
Дипломний проект Т. Данилюка. 2005 р.

Деталізуючи урбаністичні заходи на локальному рівні, треба звернути увагу на таке:

- введення маршруту “Миколаїв – Стільське” до мережі туристичних маршрутів України та до загальноєвропейської мережі туристичних маршрутів;
- визначення та локалізація на місцевості маршруту “Миколаїв – Стільське” його лінійних елементів та вузлів;
- визначення необхідного обсягу урбаністичних перетворень для обслуговування маршруту протягом лінійних елементів та у вузлах;
- визначення основних параметрів розпланування території;
- визначення обсягу нової та реконструйованої забудови;
- визначення заходів з інженерної підготовки та облаштування території з дотриманням вимог охорони довкілля.

Згідно з цією концепцією об'єкти туризму формують лінійну структуру з вузлами обслуговування біля Миколаєва, у селі Стільське, біля сіл Ілів та Дуброва.

Концепцією передбачено розташування у вузлах обслуговування туристичних об'єктів, розрахованих на різні потреби туристів у різний час їхнього перебування.

Основні об'єкти (вузол А) зосереджено у с. Стільське, яке підлягає частковій реконструкції з використанням існуючих споруд для нових функцій. У селі заплановано розташувати музей археології (реконструкція сільськогосподарської споруди), туристичний пансіонат на 70 місць, кінне господарство з манежем (реконструкція існуючої споруди), облаштувати під'їзди і підходи до городища (рис. 4).

В околиці села Дуброва (вузол Б) передбачено збудувати невелику греблю на річці Колодниця з пристанню для туристичних човнів і реконструювати колишню середньовічну греблю, облаштувати під'їзди і підходи до печерного комплексу і жертвового каменя “Диравець”..

Біля села Ілів (вузол В) запроєктовано поле для гри в гольф та будова гольф-клубу, передбачається прокладення пішохідної стежки до печер і валів городища.

На ділянці північніше Миколаєва (вузол Г) біля автошляху Львів – Ужгород планується організувати археологічну експозицію під відкритим небом і виставку археологічних експонатів у павільйоні, поруч розташувати автостоянки та об'єкти громадського харчування.

Рис. 4. Туристичний готель з рестораном. Дипломний проект Т. Данилюка. 2005 р.

Для внутрішнього транспортного сполучення між вузлами намічено використати автошлях місцевого значення Миколаїв – Сільське – Розділ, зовнішні зв'язки забезпечує автошлях Київ – Львів – Чоп. Невелика віддаль від Львова, (близька 30–40 км), гарантує доступність для одно-, дводенних туристичних поїздок.

Висновки. Формулювання раціональної урбаністичної концепції для територій з пам'ятками археології та заходів з розпланування цієї території у формі проектних пропозицій є необхідною передумовою доцільного туристичного використання пам'яток археології з дотриманням вимог охорони культурної спадщини та природного довкілля.

1. Прес-реліз прес-конференції на тему “Стільський історико-культурний комплекс (унікальна пам'ятка європейського значення) – стан, проблеми і перспективи розвитку”. – Львів: УТОПІК, 2005. 2. Korczyński O. Grodzisko Stilskie. – Rocznik Przemyski, 2002. – Т. XXXVIII, з. 2: Archeologia. – 69 с. 3. Індустрія відпочинку Львівщини: Інформаційний довідник. – Львів, 1994. – 57 с. 4. Карта – схема “Туристична Львівщина”. Управління культури та туризму ЛОДА. – Львів, 2005. 5. Урбаністична концепція організації туристичної інфраструктури на базі Стільського археологічного комплексу сформульована у розробленому на кафедрі містобудування Нац. ун-ту “Львівська політехніка” дипломному проекті “Туристична інфраструктура городища Стільське”. Дипломант Т. Данилюк. Керівники: проф. Б. Посацький, доц. І. Черняк. – 2005. – Машинопис.